

Praktijk Gericht Onderzoek:

Smartphones in de klas

Een attitude-onderzoek op het Niftarlakecollege te
Maarsssen

Herbert Jan Kaars Sijpesteijn
Studentnummer 3553973
Begeleider: Dubravka Knezic

Inhoudsopgave

0	Inleiding	3
0.1.	Probleemstelling: Passen smartphones in de schoolcultuur van het Niftarlake?	3
0.2.	Inbedding in theoretisch kader	4
0.3.	Onderzoeksvraag en onderzoeksfunctie	4
Hoofdstuk 1 Methode		5
1.1.	Deelnemers	5
1.2.	Instrumenten	5
1.3.	Opzet	5
1.4.	Analyse	5
1.5.	Sterkte/zwakte-analyse van het onderzoek: Waarom interview?	5
Hoofdstuk 2 Resultaten		7
2.1.	Attitudes van leerlingen ten aanzien van smartphones in de klas	7
2.2.	Attitudes van docenten ten aanzien van smartphones in de klas	11
2.3.	Attitude van de schoolleiding ten aanzien van smartphones in de klas	13
2.4.	Schematische weergave voornaamste voor- en nadelen per groep stakeholders	14
Hoofdstuk 3 Conclusie en discussie		16
4	bijlage	17
5	Bronnen	19

0 Inleiding

0.1. Probleemstelling: Passen smartphones in de schoolcultuur van het Niftarlake?

Op dit moment ontbreekt elk beleid op het Niftarlake als het gaat om het gebruik van smartphones. De schoolleiding was tot voor kort geneigd om smartphones op school totaal te verbieden. Alleen in de pauze en op vrije momenten mochten ze zichtbaar zijn. Dit zorgde voor talloze conflicten tussen leerlingen en personeel. Telefoons werden stelselmatig voor een bepaalde periode in beslag genomen.

Met het aantreden van een nieuwe conrector op het Niftarlake wordt het gebruik van smartphones oogluikend toegestaan. Zo is het docenten toegestaan om te experimenteren met het gebruik van smartphones in hun onderwijspraktijk. Echter, nu is er een situatie ontstaan waarin eenduidig en helder beleid ontbreekt. Doel van dit onderzoek is te achterhalen of het gebruik van smartphones past bij de schoolcultuur, behoeften en omstandigheden op deze school.

Hoe denken stakeholders, leerlingen, docenten en schoolleiding, over het inzetten van smartphones in de klas? Welke mogelijkheden bieden smartphones volgens hen voor beter en aantrekkelijker onderwijs? Hoe denken zij over misbruik met smartphones in de klas, en de gevaren die daaruit voortvloeien?

0.2. Inbedding in theoretisch kader

De smartphones zijn al geruime tijd niet meer weg te denken uit de maatschappij. Dat is op het Niftarlake niet anders. Vanuit mijn eigen ervaring en uit gesprekken die ik heb gevoerd op het met leerlingen en collega's blijkt dat de smartphone een prachtig instrument kan zijn om lesstof op een enthousiasmerende, prikkelende en inspirerende wijze te brengen en te verwerken. Toch zien veel docenten in Nederland liever dat de smartphones verboden worden in de klas. (Volkskrant 30 mei 2011, NRC 19 september 2011)

Uit onderzoek van Messinger (2011) blijkt dat scholieren bijna altijd toegang hebben tot mobiele apparaten binnen en buiten het klaslokaal, maar leraren zijn nog steeds terughoudend om de apparaten als leermiddel te aanvaarden. Leraren voelen de behoefte aan extra ondersteuning en training om de juiste kennis en expertise om overtuigend gebruik van de apparaten te maken. (Messinger 2011)

Leerkrachten zijn zich maar matig bewust van de dagelijkse afhankelijkheid van hun leerlingen van deze apparaten voor communicatie, samenwerking en voor educatieve doeleinden. Dit gebrek aan bewustzijn zorgt ervoor dat leerkrachten niet de nodige inspanningen doen om de apparaten te integreren in hun curriculum. (Messinger, 2011; Rubens, 2013)

Ook concludeert Messinger (2011) dat docenten en leerlingen het over het algemeen eens zijn over de mogelijkheden van mobiele apparaten om de motivatie van leerlingen te vergroten en een positiever klasklimaat te creëren. Echter, leerlingen zullen de juiste mobiele etiquette moeten leren en de docent zal de juiste training moeten krijgen om de mobiele omgeving te

kunnen beheersen. Israëliisch onderzoek (Beeri & Daniel, 2013) wijst zelfs uit dat strenger beleid juist averechts werkt. Leerlingen blijken minder snel afgeleid te zijn wanneer de leraar niet zo streng is.

Het onderzoek van Hop (2011) focust vooral op nadelen van het gebruik van smartphones. Uit dit onderzoek blijkt dat beleid op scholen ontbreekt terwijl het gebruik van smartphones door kinderen razendsnel toeneemt. Ook wordt geconcludeerd dat de lessen lijden onder het mobieltje en dat het toestaan van mobieltjes in de klas pestgedrag in de hand werkt, niet alleen van leerlingen maar ook van leraren. (Hop, 2011)

Deze twee onderzoeken staan voor twee verschillende stromingen. De ene richt zich vooral op de eventuele verhoging van leeropbrengst, terwijl de ander zich meer richt op de negatieve aspecten van smartphones. Over het algemeen kan men stellen dat het onderzoek naar smartphones nog erg in de kinderschoenen staat. Met deze wisselende onderzoeksresultaten in het achterhoofd, wil ik gaan onderzoeken of het gebruik van smartphones past bij de schoolcultuur, behoeften en omstandigheden op het Niftarlake college. Kan ik eventueel aanbevelingen doen?

0.3 Onderzoeksvraag en onderzoeksfunctie

De centrale onderzoeksvraag is dan ook: Past het gebruik van smartphones bij de schoolcultuur, behoeften en omstandigheden op deze school? Om deze hoofdvraag te beantwoorden onderzocht ik de volgende deelvragen: Wat vinden de verschillende stakeholders op het Niftarlake college van het gebruik van smartphones? Vinden de betrokkenen, leerlingen, docenten en schoolleiding, dat het gebruik van smartphones het leerproces ten goede komt? Welke voor- en nadelen zien de stakeholders bij het gebruik van smartphones in de klas? Zijn er tenslotte aanbevelingen te doen wat betreft het al dan niet breder invoeren van het gebruik van smartphones in de klas? Voor het formuleren van de interviewvragen zijn de uitkomsten van Messinger(2011) en Hop (2011) als uitgangspunt genomen. Zie bijlage 1 voor de interviewvragen.

De vraag naar dit onderzoek komt vanuit de schoolleiding van het Niftarlake. Zij hebben aangegeven te worstelen met de vraag of smartphones expliciet moeten worden toegestaan in de klas. De functie van dit onderzoek is vooral van algemeen didactische aard aangezien ik niet zal ingaan op specifiek vak aspecten. Het betreft een exploratief onderzoek omdat een scherp geformuleerde hypothese hier nog niet aan de orde is. De verwachte opbrengst van het onderzoek ligt vooral op het gebied van beleidsontwikkeling.

Belangrijke factoren in het succesvol implementeren van smartphones in de klas zijn de attitudes van de betrokken stakeholders tegenover het gebruik van deze apparaten. Belangrijk is het daarom om aandacht te besteden aan attitudes en schoolcultuur, en te inventariseren of er obstakels zijn die een breder gebruik van smartphones op het Niftarlake in de weg staan.

Hoofdstuk 1. Methode

1.1. Deelnemers

De stakeholders die zijn geïnterviewd zijn zoals eerder gezegd onder te verdelen in leerlingen, docenten en schoolleiding. Voor de leerlingen zijn er zes groepsgesprekken gehouden: Twee mavo drie klassen van 26 en 31 leerlingen, twee mavo vier klassen van 17 en 14 leerlingen en twee havo vijfklassen van 26 en 28 leerlingen. Verhoudingsgewijs zijn er evenveel jongens als meisjes geïnterviewd. Met acht docenten, vier mannen en vier vrouwen, zijn individuele gesprekken gevoerd. Hieronder waren twee docenten Nederlands, één docente biologie, één docent geschiedenis, twee docenten wiskunde, één docente Engels en één docente Ontwerp en Organisatie. De derde groep stakeholders, de schoolleiding, werd vertegenwoordigd door de teamleider mavo bovenbouw, Hij was tevens aangever van dit onderzoek.

1.2. Instrumenten

Alle interviews zijn afgenomen in de vorm van een dialoog. Dit om een zo open mogelijk klimaat te creëren waarin respondenten vrij konden spreken over hun ervaringen. Zo kon ik ook doorvragen en reageren op genoemde voorbeelden zodat er een duidelijk beeld ontstond van de mogelijkheden die zij zagen en de problemen die zij ondervonden bij het gebruiken van smartphones in de klas. De vragen, zoals geformuleerd in de bijlage dienden daarbij slechts als leidraad. Een bron van ideeën voor gespreksstof.

1.3. Opzet

De zes groepsgesprekken met de leerlingen duurden een lesuur (50 minuten) en de negen individuele gesprekken met de docenten en de schoolleiding duurden gemiddeld zo'n dertig minuten. In totaal heb ik circa 10 uren gesprekken gevoerd en data verzameld.

1.4. Analyse

Ik heb de verzamelde data per groep stakeholder (leerlingen, docenten, teamleider) onderverdeeld in nadelen, voordelen en suggesties. Dat schema is te vinden bij de resultaten.

1.5. sterkte/zwakte-analyse van het onderzoek: Waarom interview?

De gekozen methoden passen uitstekend bij de onderzoeksvraag. Wel kent deze onderzoeksmethode haken en ogen die ik hieronder kort uiteen zal zetten.

Het interview is een mooie onderzoeksmethode, die een rijke bron is van informatie. Deze methode past goed bij onderzoek naar attitude van stakeholders. Meer dan het geval is bij bijvoorbeeld enquêtes is het mogelijk om nuances in standpunten te achterhalen, en om te begrijpen wat ten grondslag ligt aan meningen die de geïnterviewde te berde brengt. Ook kan

het zo zijn, dat je gesprekspartner met iets heel anders komt dan je had verwacht. Het is daarom belangrijk dat je als interviewer ook weer niet teveel met van tevoren bedachte antwoorden in je hoofd gaat vragen. Als je open blijft staan voor onverwachte input van je gesprekspartner, dan kun je verrassende dingen tegen komen.

Het interview als onderzoeksmethode kent ook zijn nadelen. Leerlingen waren gauw geneigd te zeggen dat ze smartphones heel nuttig vonden. Het kostte me enige moeite om voorbij het sociaal-wenselijke antwoord te komen. Zo moest ik er rekening mee houden dat het bijvoorbeeld zo zou kunnen zijn dat leerlingen eventueel misbruik van smartphones zouden kunnen verzwijgen omdat ze mij kennen als docent. Zij kunnen zichzelf daarmee immers in de vingers snijden. Het is daarom belangrijk om een veilige sfeer te creëren, waarin het duidelijk gemaakt is dat zij vrijuit kunnen spreken. Om deze reden heb ik bij het interviewen van leerlingen bewust geen voice recorder gebruikt maar aantekeningen gemaakt.

Hoofdstuk 2 Resultaten

2.1. Attitudes van leerlingen ten aanzien van smartphones in de klas.

Bij alle gesprekken die gevoerd zijn zeiden de meeste leerlingen in een vroeg stadium volmondig dat ze voorstander zijn van het gebruik van hun smartphone in de klas. Er is vrijwel niemand die in de les zijn telefoon helemaal uit of in vliegtuigmodus doet. De meeste leerlingen hebben de telefoon in de trilfunctie staan zodat ze niet openlijk storen of gestoord worden. Er is immers altijd de angst dat een docent de telefoon inneemt voor de tijd dat de les duurt, of erger, voor een aantal dagen. “Als je pech hebt ben je jouw telefoon een heel weekend kwijt,” aldus een verongelikt meisje die dit blijkbaar al meerdere keren is overkomen. Dit wordt door haar klasgenoten beaamd alsof er een groot onrecht over hen neerdaalt, alsof er een *lifeline* wordt doorgehaald. Sommige leerlingen zijn in staat om hun ouders naar school te laten komen om, voor hen, de telefoon bij de administratie op te halen. Daar worden ingenomen telefoons bewaard. Een jongen vertelt op verontwaardigde toon dat hij laatst even snel op zijn mobiel keek hoe laat het was en direct stond de leraar klaar om zijn apparaat in te nemen.

Er ontbreekt volgens de leerlingen een eenduidig beleid op het Niftarlake al weten ze wel welke docenten eerder geneigd zijn om ‘moeilijk te doen’ als er per ongeluk een telefoon afgaat. Daar waar de ene docent direct zijn hand uitsteekt en de telefoon opeist, daar zijn andere docenten die zeggen: “Kan gebeuren, niet de bedoeling, berg je telefoon even op.”

Op de vraag of de kinderen afgeleid worden door hun telefoon geven een aantal leerlingen enigszins aarzelend toe dat ze wel eens iets missen van de instructie omdat ze net een berichtje krijgen. De meeste leerlingen voelen aan het trillen van hun apparaat dat er een bericht is maar kunnen het opbrengen om te wachten met het bekijken ervan totdat daar tijd voor is of tot het moment dat de docent klaar is met zijn instructie. Ze zijn immers bang dat de telefoon anders ingenomen wordt en willen dat risico niet lopen. Toch zijn er wel een aantal leerlingen die vaak tijdens instructie hun *Twitter* of *Facebook* controleren op nieuwe berichten in hun tijdlijn. Doorgaans heeft “de docent het niet door of gaat hij er niet op in dus meestal kan het wel.” Communiceren via *Whatsapp* komt wel voor maar niet zoveel dat het een probleem is. Natuurlijk wordt er wel eens een berichtje verstuurd tijdens het zelfstandig werken maar de meeste leerlingen zien daar het probleem niet van in. Ook vinden de meeste leerlingen niet dat hun schoolprestaties lijden onder hun smartphone in de klas. Hoewel veel leerlingen vaak spelletjes spelen in een vrij moment van de les zien ze dit niet als een probleem. Vaak krijgen ze, wanneer het huiswerk of de opdracht af is zelfs toestemming van de docent om de laatste paar minuten met de telefoon een spelletje te spelen. Iets wat zeer wordt gewaardeerd omdat het vaak een moment van ontspanning is.

Dat leerlingen soms de docent even kwijt zijn komt volgens hen niet door hun telefoon. Zo stelt een jongen: “Sommige leraren zijn ook zo lang aan het praten, dan dwalen mijn gedachten gewoon af. Daar heeft mijn telefoon niet mee te maken.”

Wordt er wel eens gespiet met de telefoon tijdens een toets? Volgens de meeste leerlingen komt dit bijna nooit voor. Misschien tijdens het inhalen

van een toets? Een jongen bekennt wel eens te hebben gespiekt tijdens het inhalen tijdens een SO Duits. “Ik zat op de gang en ik wist een woord niet. Daar zat ik met mijn telefoon. Dan kijk je toch even snel. Niemand die het zag.” Van de zes klassen waren er twee leerlingen die toegeven dat ze wel eens hebben gespiekt met behulp van de smartphone in een klassikaal afgenomen toets. De een had zijn telefoon verstopt in zijn mouw. (“Waarom vertel ik dit aan u?”) en de ander had zijn telefoon in zijn vest verstopt. Bij het voorover buigen kon hij via de hals naar binnen kijken.

Stiekem filmpjes maken van de docent of van andere leerlingen komt volgens de leerlingen zo goed als nooit voor. “Wel eens van een vriend of vriendin voor de grap. Maar niet om op internet te zetten of zo.” Het verhaal van de leerlingen die een filmpje maakten van vechtende meisjes jaren geleden op school doet nog steeds de ronde. “Die mensen zijn ook van school gestuurd. Dat wil je toch ook niet.” De angst en het besef dat misbruik van telefoons getraceerd kan worden is blijkbaar groot. Een andere leerling heeft wel eens meegemaakt dat er een leerling gefilmd had op school. “De docent had dat gezien, de telefoon ingenomen en meteen zijn ouders gebeld. Nou, die deed dat dus nooit meer.”

Hoe zit het met het agendabeheer op de smartphone. Dit geeft een verdeeld beeld. De meeste leerlingen werken nog met een papieren agenda omdat ze dat zo gewend zijn. Een aantal leerlingen heeft helemaal geen agenda en een aanzienlijk deel van hen doet inmiddels het agendabeheer digitaal op hun telefoon. In een havo 5 klas waren er van de 26 leerlingen 11 die hun agendabeheer via de telefoon deden. Veel leerlingen zeiden wel van plan te zijn om het beheer digitaal te doen maar zijn daarmee om onduidelijke redenen nog niet mee begonnen. Wel werd door een leerling direct geopperd dat via het programma *Magister* gemakkelijk de agenda was bij te houden. De agenda op de telefoon wordt wel vaak geraadpleegd voor het te maken huiswerk maar het vervelende is dat niet alle docenten het huiswerk goed in *Magister* zetten. De meeste leerlingen hebben de app *Maestro* op hun telefoon geïnstalleerd. Zo kunnen ze in theorie het rooster van de dag checken. In theorie omdat ze aangeven dat het netwerk van de school behoorlijk instabiel is. Het is wel eens voorgekomen dat het netwerk weken uit de lucht was. Een jongen zegt: “Mijn vader werkt bij de Rabobank. Hij zei dat als het daar voor zou komen, het in een uur gefikst was. Hier duurt het *lang!*”

Op mijn vraag of leerlingen wel eens foto's maken van het dagrooster dat op papier hangt naast de conciërge is er een enkeling die dat wel eens doet. Een aantal leerlingen vinden dit een goed idee. Zo heb je altijd toegang tot het rooster, ook offline.

Opvallend was dat steeds meer docenten verwijzen naar de mogelijkheden van de smartphones als leerlingen bijvoorbeeld een begrip niet kennen. Bij een Mavo 3 klas was dit slechts bij twee docenten het geval, bij de andere klassen kwam dit vaker voor. Dit geeft soms verontwaardigde reacties bij leerlingen. Anouk uit 5 havo vindt dit gedrag van docenten flauw: “Hij weet het antwoord toch gewoon. Waarom zegt ie het gewoon niet even.” Andere leerlingen waarderen het juist heel erg wanneer de docent deze vrijheid geeft en de leerlingen dingen laat opzoeken via *Google*. Sowieso zoeken steeds meer leerlingen snel wat op via internet al zouden ze dat graag nog vaker duidelijker mogen tijdens de les. “Het is dat het verboden is maar als een leraar zegt dat het mag dan vind ik dat eigenlijk heel fijn,” vertelt Nino

met een grijns. “..al merk ik wel dat ik in de lessen van die docent meer gewoon op mijn telefoon ga. Laatst zei die leraar nog: “Nino, als iemand naar zijn kruis kijkt en heel hard moet lachen, dan weet ik dat die leerling onder tafel op zijn telefoon zit. Niemand moet zo hard om zijn eigen kruis glimlachen.”

Leerlingen zijn het bijna unaniem met elkaar eens dat ze het fijn vinden om met koptelefoon in de klas aan het werk te gaan. De meeste leerlingen kunnen zich op die wijze goed afsluiten van rumoer in de klas, hoewel niet elke docent het goed vindt. Het betekent ook een moment voor jezelf. Sommige kinderen bekennen dat ze soms ook wel een beetje doen dat ze aan het werk zijn, maar in werkelijkheid gewoon lekker aan het luisteren zijn naar hun favoriete muziek.

Steeds meer docenten gaan smartphones inzetten in de les. De applicatie *Socrative* is populair onder docenten. “Opeens zijn er dan vier docenten die een quiz hebben gemaakt over de stof. Dan hebben ze het daar onderling over gehad en dan doen ze het meteen allemaal. Ik vind dat wel leuk maar als al die lessen op elkaar lijken dan vind ik dat weer minder.” De *spacerace*, de quiz via *Socrative* waarbij een wedstrijdje tussen leerlingen zichtbaar wordt gemaakt door kleine raketjes geprojecteerd op de beamer wordt als erg leuk ervaren. Ook vinden de kinderen het prikkelend en leerzaam om op die manier les te krijgen. Een *socrative*quiz om te checken of de stof goed is begrepen vinden de kinderen leuk en leerzaam.

Duidelijk is dat de meeste leerlingen het erg leuk vinden dat de docent hen dingen laat doen met hun telefoon. Een aantal leerlingen herinnerden zich dat ze bij geschiedenis een Twitteropdracht hadden gedaan die ze was bijgebleven. Er moest in die les een aantal tweets worden gemaakt over het verdrag van Versailles. Elke onderhandelaar aanwezig bij het sluiten van het roemruchte verdrag moest een tweet versturen naar zijn achterban. Een jongen uit 4 mavo zegt hierover: “Door die opdracht zal ik altijd onthouden wat het verdrag van Versailles was.”

Communiceren met de docent via een berichtendienst, anders dan mail, op de telefoon komt slechts sporadisch voor. Een aantal docenten zijn actief op *Twitter* en posten bijvoorbeeld complimenten over een goed gemaakte toets. Ook was er een leerling die kort geleden een mailtje van een docent op *Twitter* had gepost. Dit was niet een heel onaardig mailtje maar de betreffende docent reageerde direct met de vraag waarom hij de correspondentie had gepost. Daar schrok die leerling wel van. “Ze houden het blijkbaar goed in de gaten wat er door leerlingen allemaal wordt gezegd op de sociale media.” Een jongen uit H5 was weleens in de wandelgangen aangesproken door een docent omdat hij zich op *Twitter* in lelijke bewoordingen uit had gelaten over de school en in het bijzonder de roosteraars. Daarna is hij zich bewuster geworden van de ogen die allemaal meekijken. Dat is de reden dat andere leerlingen hun Twitteraccount hebben afgeschermd. Zo weten ze precies wie er meeleeft en vooral wie niet.

Er zijn dus grote verschillen per docent. Bij de een mag bijna alles en bij anderen, vooral de wat ouderwetse leraren, mag helemaal niets met de smartphone. Dat is op zichzelf duidelijk. Verwarrend wordt het als een leraar de ene dag oogluikend toestaat dat leerlingen op hun telefoon mogen en de andere dag de telefoon innemen. Dat maakt het lastig. Het liefst zien de kinderen dat het gewoon mag. “Het is toch mijn verantwoordelijkheid of ik mijn

huiswerk afheb?” zegt een meisje uit M3. “Ik heb altijd mijn werk af en snap alles. Dan mag het toch gewoon.”

Het is duidelijk dat bij alle geïnterviewde klassen de verontwaardiging zich concentreert op de docenten die het gebruik verbieden. Leerlingen vinden het niet meer van deze tijd om smartphones niet toe te staan. Sterker, ze zien veel docenten zelf wel gebruik maken van hun telefoon. “Ja, dan zeggen ze dat ze de absenties invullen. Ja, ja. Sommige checken ook gewoon hun email voor de klas.”

Opmerkelijk is dat leerlingen, naast de gebruikte manieren, weinig suggesties hebben voor andere toepassingen van smartphones in de klas. Het blijft bij voor de hand liggende toepassingen als woordenboek, rekenmachine en Google. In de havo 5 klassen heb ik de leerlingen al eerder gewezen op een youtubekanaal van een geschiedenisdocent Joost van Oort: *Jortgeschiedenis*. Veel leerlingen vinden het fijn om deze filmpjes thuis te bekijken als voorbereiding op de tentamens. Ook geven ze in dit verband aan dat ze het fijn vinden om deze korte filmpjes als extra uitleg in de les te kunnen kijken op hun telefoon. Iets wat ze bij mijn eigen lessen mochten tijdens het zelfstandig werken.

Leerlingen hebben behoefte aan duidelijkheid omtrent het gebruik van hun mobiele telefoon op school. Een totaal verbod vinden ze onbespreekbaar. De geïnterviewde leerlingen vinden het logisch dat wanneer de docent instructie geeft men de telefoon niet gebruikt. Ook vinden ze dat de docent kan eisen dat het werk in de les af is. Als de telefoon daarbij in de weg zit dan is het hen duidelijk dat de docent gebruik er van verbiedt.

2.2. Attitudes van docenten ten aanzien van smartphones in de klas

Over het algemeen zijn de geïnterviewde docenten erg positief over het gebruik van smartphones in de klas. Ze zien kansen voor beter en aantrekkelijker onderwijs maar zijn zich goed bewust van de gevaren van misbruik door leerlingen van de vrijheden die de apparaten met zich meebrengen. Ze zien smartphones, op een uitzondering na, in elk geval niet als een probleem in hun dagelijkse lespraktijk. Een docente Nederlands zegt resoluut dat “we er op school echt niet meer omheen kunnen. De kinderen zijn vergroeid met die dingen dus we kunnen het beter een plek geven. Of je moet een stoorzender installeren maar dat wil ook niemand.”

Op de vraag of docenten het bij hun leerlingen goedkeuren dat ze de smartphone gebruiken in de les is er geen enkele docent die het onvoorwaardelijk toestaat. De meeste docenten willen vooraf expliciet toestemming geven voor individuele gevallen. Zo willen ze eerst weten waarvoor de telefoon op dat moment gebruikt gaat worden. Een docente Engels zegt: “Heel vaak willen leerlingen een betekenis opzoeken van een woord. Ik vind eigenlijk dat leerlingen beter een woordenboek gebruiken om betekenissen op te zoeken. Dat vinden ze al moeilijk genoeg en op het examen moeten ze ook een woordenboek gebruiken. Ik zie in ieder geval nog niet dat leerlingen in de nabije toekomst op het examen hun smartphone mogen gebruiken.”

Geen van de docenten heeft zelf meegemaakt dat er misbruik werd gemaakt van smartphones door het maken van foto's of filmpjes van derden. Er was bij de geïnterviewden geen docent die bang was om zelf ongevraagd gefilmd of gefotografeerd te worden. Ook dat er af en toe via Whatsapp gecommuniceerd wordt vinden de meeste docenten niet zo erg. Een enkele docent realiseert zich dat wanneer iemand in zijn les zit te chatten, dat waarschijnlijk is met iemand in een andere les. Die wordt dus ook van zijn werk afgehouden.

De verschillende werkvormen die sommige docenten gebruiken waarbij de smartphone bij lesactiviteiten actief worden ingezet is groot. Een wiskundedocent somt op dat hij vaak korte socrative quizjes gebruikt om formules te testen; de camerafunctie van de telefoons wordt bij hem op verschillende manieren ingezet; naast het feit dat hij vaak moeilijke figuren met aantekeningen op het bord laat fotograferen laat hij als opdracht leerlingen bepaalde voorwerpen in de school fotograferen om er in een presentatie of een verslag berekeningen op los te laten. Bijvoorbeeld een betonnen pilaar in de gang: hoeveel beton is daar voor nodig geweest? Ook kunnen leerlingen statistische gegevens met hun telefoon opzoeken op internet. Of hij laat leerlingen een instructiefilmpje maken over hoe een lineaire functie gemaakt moet worden? Bij een docent O&O kunnen leerlingen vragen stellen via Twitter. De laatste 10 minuten van de les komt ze terug op de gestelde vragen en is haar uitleg niet onderbroken. Echter, de meeste geïnterviewde docenten geven aan dat ze niet heel veel toepassingen kennen en stellen veel behoefte te hebben aan het delen van kennis over de mogelijkheden.

Alle docenten zijn het er over eens dat er helder beleid moet komen voor het gebruik van telefoons. Nu is veel onduidelijk, zowel voor leerlingen als

voor docenten en dat geeft vaak conflicten tussen leerling en docent. Als het bij de ene docent wel mag en bij de ander niet is dat voor alle partijen lastig. Het is vaak bij de gratie van de individuele docent dat een apparaat al dan niet wordt toegestaan terwijl in de schoolreglementen staat omschreven dat het verboden is: telefoons dienen in de les onzichtbaar en onhoorbaar te zijn op straffe van inname. In de praktijk reageren docenten onderling anders op smartphones in klassensituaties. Een aantal geïnterviewde docenten suggereren onafhankelijk van elkaar dat de schoolleiding op zeer korte termijn de regels omtrent het gebruik van telefoons zou moeten herzien. Hoe deze regels precies geformuleerd zouden moeten worden weten ze niet. Na lang nadenken vinden de meesten dat ze pas toegestaan moeten worden wanneer de docent daar expliciet toestemming voor verleent. Eerder zou het niet toegestaan moeten worden, anders wordt het een chaos. Dat deze wijze van formuleren onduidelijk is en verre van eenduidig realiseren zij zich terdege.

Een docente vindt dat verstandig gebruik met fatsoen te maken heeft. Als iemand uitlegt ga je toch geen andere dingen doen?! Dat is ongeleefd. Dan let je toch op?! Wat ze tijdens het zelfstandig werken doen vind ik minder boeiend.

Geïnterviewde docenten vermoeden allen desgevraagd dat wanneer de verbodsprikkel verdwijnt, daarmee ook de prikkel tot misbruik zal verdwijnen. Immers, iets dat stiekem gebeurt is altijd veel leuker. Zodra leerlingen mogen chatten op vrije momenten zullen ze dat naar verwachting van de ondervraagde docenten minder snel doen.

Tot slot nog een opmerking die een aantal keren terugkwam in de interviews met docenten: het ontbreekt de kinderen aan mediawijsheid. Bij het zoeken naar een vertaling van een begrip of woord kiezen ze vaak de eerste uitkomst. Bijvoorbeeld het woord *opdracht*. Dit moest vertaald worden naar het Engels. Uit de context van de vraag bleek dat het om een opdracht ging voor een werkstuk. Kinderen vinden als eerste vertaling *command* terwijl ze *assignment* moesten vinden. De geschiedenisdocent heeft moeite met het gemak waarmee kinderen informatie van wikipedia voor waar aannemen en overnemen. Ook weten leerlingen nauwelijks dat de informatie die ze op twitter of facebook zetten vaak openbare berichten zijn. Alleen wanneer de account is afgeschermd kunnen alleen volgers de berichten lezen. Het gebrek aan mediawijsheid geldt volgens een aantal niet alleen voor kinderen maar ook voor docenten. Al gaat het dan meer over de mogelijkheden die deze slimme apparaten in zich dragen.

2.3. Attitude van de schoolleiding

Voor de attitude van de schoolleiding ten aanzien van smartphones in de klas is gesproken met de teamleider VMBO-tl bovenbouw. Hij stelde dat de leiding op het Niftarlake zich ervan bewust is dat de schoolregel over telefoons in de klas moet worden aangepast aan de huidige tijd. Er wordt gezien dat docenten aan het experimenteren zijn met de inzet van smartphones en dat wordt oogluikend toegestaan. Alleen, de huidige situatie is vervelend voor de zwakkere docenten. Als een leerling bij een krachtige docent bepaalde zaken mag in de vrije werktijd, dan zal deze er bij een zwakke docent misbruik van maken door dit ook tijdens de instructie te doen. De conflicten die hieruit voortkomen, zoals de leerling die weigerde om zijn telefoon in te leveren bij de docent omdat hij het net eens was met de vordering, komen vervolgens bij de teamleider terecht. Nieuwe afspraken moeten daarom gespecificeerd worden op de zwakkere docenten en moet heel duidelijk in zich geformuleerd hebben wat wel en wat niet mag.

Een ander genoemd aandachtspunt is dat het onduidelijk is voor de schoolleiding wat leerlingen kunnen met een smartphone. Ook de mogelijkheden voor docenten zijn bij de schoolleiding onduidelijk. Men heeft een onduidelijk beeld van de manieren waarop smartphones gebruikt zouden kunnen worden in de les en of er überhaupt verschillen zijn per vak. Ook is er geen helder beeld van de mogelijke gevaren en de daaraan te verbinden bezwaren zijn. Het is daarom van belang dat nieuwe regelgeving (liever afspraken) wordt gedragen door de belanghebbenden en dan vooral de docenten. Beleid moet daarom in samenspraak worden vastgesteld. De teamleider stelt dat in elk geval de docent leidend zou moeten zijn in het als dan niet toestaan van het gebruik van een smartphone. Als hij instructie geeft of er is een centraal moment dan ben je stil en let je op. Is er vrije werkruimte, tijd om huiswerk te maken, etc. dan kan de docent het toestaan.

Een dilemma waar de schoolleiding voor staat is dat, als docenten er dan mee gaan werken, het gaan implementeren in de les, moet het dan een vereist hulpmiddel zijn dat dus ook verplicht gesteld moet worden? Voor de schoolleiding is dit relevant aangezien ouders in dat geval kunnen verwachten dat school voor kosten opdraait of verantwoordelijk is voor eventuele schade.

Voor misbruik zoals ongewenste filmpjes van docenten of leerlingen is de teamleider niet bang. Eerder is hij beducht op een lagere leeropbrengst door de afleiding die een smartphone geeft.

2.4 Schematische weergave voornaamste voor- en nadelen van smartphones in de klas genoemd per groep stakeholder.

stakeholder	Voordelen	Nadelen	aanbevelingen
Leerlingen	<ul style="list-style-type: none"> -Telefoons geven ontspanning (spelletjes, muziek luisteren) -agendabeheer -magister op de telefoon -gebruik met een opdracht in de les is leerzaam (socrative, twitteropdracht, etc.) -online woordenboek -rekenmachine -google -vakinhoudelijke filmpjes op Youtube 	<ul style="list-style-type: none"> -Verwarrend beleid -afleiding zorgt soms misschien voor lagere productiviteit 	<ul style="list-style-type: none"> -Er moeten snel duidelijke regels komen wat wel en niet mag met mobieltjes.
Docenten	<ul style="list-style-type: none"> -Aantrekkelijker onderwijs -veel verschillende interactieve en inspirerende werkvormen mogelijk met smartphone door gebruik te maken van alle functies van de smartphone. (naast internet en handige applicaties ook de camerafunctie en geluidsfunctie van huidige generatie smartphones) 	<ul style="list-style-type: none"> -verwarrend beleid -Vrees voor lagere productiviteit door afleiding van bijvoorbeeld chatprogramma's. -het ontbreekt leerlingen aan mediawijsheid. 	<ul style="list-style-type: none"> -Schoolleiding moet helder beleid uitzetten ten aanzien van gebruik van smartphones in de klas. -verstandig gebruik is gebaseerd op fatsoen. (Het is logisch dat een leerling niet bezig is met zijn telefoon wanneer de docent instructie geeft.) -leerlingen moeten onderricht worden in mediawijsheid.
schoolleiding	<ul style="list-style-type: none"> -Inzet van smartphones is van deze tijd en een aanvulling op de door docenten te gebruiken werkvormen. 	<ul style="list-style-type: none"> -Expliciet inzetten van smartphones kan verwachtingen scheppen ten aanzien van verantwoordelijkheid. 	<ul style="list-style-type: none"> -Er moet snel helder beleid komen ten aanzien van gebruik van smartphones in de klas. Deze moeten

		<p>Het zijn dan immers leermiddelen.</p> <p>-onduidelijke regels creëren vaak lastige situaties voor de 'zwakkere' docent.</p> <p>-mogelijkheden zijn niet helder.</p>	<p>breed gedragen worden door alle belanghebbenden. Daarom moeten nieuwe regels in samenspraak worden geformuleerd.</p>
--	--	--	---

Op basis van de schematische weergave (2.4.) kunnen we stellen dat alle stakeholders behoefte hebben aan duidelijkheid. Allen vinden dat er moet worden nagedacht over regels en afspraken voor het gebruik van smartphones in de les. De schoolleiding is het minst duidelijk over de mogelijkheden van smartphones in de klas. Dat is ook logisch omdat zij er inhoudelijk het minst mee te maken hebben. De groep leerlingen en docenten hebben beiden veel ideeën over toepassingen van smartphones. Al zien de leerlingen het gebruik van smartphones als ontspanning als een positief punt terwijl de groep docenten daardoor juist meer bang zijn voor een lagere leeropbrengst. Toch zien ook leerlingen wel het gevaar van de lagere leeropbrengst.

De zorg van de schoolleiding dat inzet van smartphones verwachtingen kan scheppen ten aanzien van verantwoordelijkheid (mijn zoon zijn smartphone is kapot gegaan tijdens de les, of de school dit kan vergoeden, aangezien de telefoon als leermiddel wordt gebruikt) is niet genoemd door de andere stakeholders. Dat is duidelijk geen zorg voor hen.

De behoefte aan mediawijsheid is alleen genoemd door de groep docenten. Blijkbaar zien de leerlingen zelf niet dat ze op dat vlak iets te leren hebben. Het is raadzaam om aan de hand van een aantal voorbeelden de leerlingen zelf te laten ontdekken dat ze mediawijsheid missen.

Leerlingen zijn het meest en onvoorwaardelijk positief, de docenten zijn voorwaardelijk positief en de schoolleiding ziet dat inzet onontkoombaar is. Alle stakeholders hebben behoefte aan helder beleid.

3. Conclusie en discussie

Concluderend kunnen we stellen dat smartphones goed passen in de schoolcultuur op het Niftarlake maar dat er dringend behoefte is aan helder beleid om conflicten, misbruik en ongewenst gebruik van smartphones te voorkomen. Twee van de drie groepen stakeholders, de leerlingen en de docenten, zien meer kansen dan bedreigingen van smartphones in de klas. Dit zijn tevens de groepen die de meeste ervaring hebben met het gebruik.

De derde geïnterviewde groep, de schoolleiding, kent het gebruik van smartphones voornamelijk vanaf de zijlijn en dan vooral wanneer er zich incidenten voordeden. Zoals bij de leerling die weigerde om zijn telefoon af te staan aan de docent. Er is bij de gesproken docenten en de leerlingen nagenoeg geen angst over misbruik in de vorm van ongewenst filmen. Ook de schoolleiding was daar niet bang voor.

Smartphones kunnen toegepast worden in de les maar ook gebruikt worden als manier van ontspanning of om leerlingen zich af te laten schermen van de (drukke) klas door toe te staan om naar muziek te luisteren.

Er is, zowel bij de groep geïnterviewde docenten als bij de schoolleiding veel behoefte aan voorlichting over de mogelijkheden die smartphones bieden. Vooral hebben zij behoefte aan de mogelijkheden voor het gebruik in de les. Programma's als *Socratic*, Google en woordenboeken zijn bij de meeste docenten bekend, maar welke mogelijkheden bieden de hedendaagse apparaten nog meer? Er is behoefte aan een actuele stand van zaken. Het delen van kennis door docenten onderling is een goede manier. Ook leerlingen kunnen best wat mediawijsheid gebruiken, al hebben ze dat zelf vaak niet eens in de gaten.

Er lijkt dus veel behoefte te zijn aan beleid waarbij smartphones weliswaar worden toegestaan, maar onder heldere voorwaarden. Iedere belanghebbende moet precies weten wat wel en wat niet mag, wanneer gebruik is toegestaan en wanneer niet. Common sense kan daarbij richting geven en de docent is uiteindelijk leidend in de beslissing of de smartphone al dan niet is toegestaan op een bepaald moment.

De richtlijnen die men dient te formuleren voor het gebruik van smartphones in de klas kunnen het beste tot stand komen door een werkgroep samen te stellen waarin een afvaardiging zit van leerlingen, docenten en iemand uit de schoolleiding. Om deze reden doe ik geen aanbevelingen over hoe zulke regels geformuleerd zouden kunnen worden. Het is immers belangrijk dat deze regels breed gedragen worden.

Wanneer de richtlijnen voor verstandig gebruik duidelijk zijn voor alle stakeholders, dan kan de smartphone een goed bruikbaar hulpmiddel zijn in een klassensituatie.

4. Bijlage

De gesprekken zullen worden gevoerd met behulp van de volgende voorbeeldvragen. Zowel voor de leerlingen als voor de docenten en schoolleiders dienden deze als inspiratiebron voor het gesprek.

1. Heb je jouw smartphone altijd aan? (ook tijdens de les?)
2. Leidt jouw smartphone je wel eens af in de les?
3. Wat vind je ervan als de school smartphones in de klas zou verbieden?
4. Zijn er veel kinderen die volgens jou niet kunnen omgaan met hun smartphone in de les.
5. Heb jij zelf wel eens contact met anderen tijdens de les via je smartphone? (bijv. Twitter, Ping of Whatsapp.)
6. Denk jij dat je schoolprestaties slechter zijn door je smartphone?
7. Speel je wel eens spelletjes op je smartphone in de klas, terwijl je eigenlijk aan een opdracht moet werken?
8. Komt het wel eens voor dat je jouw opdracht niet af hebt vanwege je smartphone?
9. Check je jouw mail wel eens tijdens de les?
10. Check je wel eens sommige andere diensten tijdens de les? (diensten als *Facebook* of nieuwsdiensten zoals *NU.nl*)
11. Komt het wel eens voor dat je niet weet wat de docent net heeft uitgelegd omdat je afgeleid was door mijn smartphone?
12. Vind je het wel eens vervelend als mensen met wie je samenwerkt afgeleid zijn door hun smartphone?
13. Als mijn smartphone trilt kijk je dan snel even wie het is?
14. Zou er wel eens worden gespiekt tijdens een toets met een smartphone ?
15. Worden er in de klas wel eens stiekem foto's/filmpjes gemaakt van docenten?
16. Worden in de klas wel eens stiekem foto's/filmpjes gemaakt van medeleerlingen?
17. Doe jij je agendabeheer op je smartphone?
18. Check jij je schoolrooster op je smartphone?
19. Maak jij gebruik van de Maestro app van Magister?
20. Maak je wel eens foto's van het dagrooster omdat je daar makkelijker bij kan dan op het online rooster?
21. Gebruik je jouw smartphone wel eens om een moeilijk woord op te zoeken?
22. Gebruik jij je smartphone wel eens om snel informatie te zoeken als je iets niet begrijpt?
23. Helpt muziek jou om je beter te kunnen concentreren tijdens het zelfstandig werken?
24. Zo ja, komt het dat je je beter kan concentreren met muziek op omdat je dan je klasgenoten even niet hoort.
25. Laten docenten jou je smartphone wel eens gebruiken om iets op te zoeken?
26. Vind je sommige diensten (zoals Twitter) handig om te communiceren met een docent?
27. Maak je, als je iets moet onthouden, soms wel eens snel een notitie in je

telefoon?

28. Gebruik je jouw smartphone wel eens om even te ontspannen? door bijvoorbeeld even een spelletje te spelen zodat je er daarna weer fris tegenaan kan?
29. Weet jij precies wanneer je je smartphone mag gebruiken in de klas?
30. Vind jij dat er duidelijke regels moeten komen voor het gebruik van smartphones in de klas?
31. Heb jij nog meer ideeën hoe een docent smartphones kan gebruiken in een les?

5 Bronnen

Literatuur en artikelen

Blattner, G. en Fiori, M., *Facebook in the Language Classroom: Promises and Possibilities*. Verkregen van:
http://www.itdl.org/journal/jan_09/article02.htm

Boonstra, W., *Streng beleid mobieltjes werkt averechts* (2013) verkregen van:
<http://www.intermediair.nl/vakgebieden/onderwijs/streng-beleid-mobieltjes-werkt-averechts>

Delfer, B. en Hop, L., *De WIFI-generatie*, Vliegensvlug en Vogelvrij. Jeugd op het mobiele internet (Haarlem 2011)

Delfer, B. *Vet veilig internet*, Tieners en Internet (Alkmaar 2006)

Hop, L., *Over mobieltjes beleid op scholen*. (2011) Verkregen van:
www.mediaenmaatschappij.nl

Messinger, J., *M-learning*. An exploration of the attitudes and perceptions of high school students versus teachers regarding the current and future use of mobile devices for learning. (2011) Verkregen van:
<http://udini.proquest.com/view/m-learning-an-exploration-of-the-pqid:2553500301/>

Picardo, J., *Teaching and Learning with Social Networks: Advantages and Disadvantages*. (2011) Verkregen van:
www.josepicardo.com/2011/08/teaching-and-learning-with-social-networks-advantages-and-disadvantages

Ridder, S., *Mobieltjes in de Klas* In: AOB Onderwijsblad. 17 september 2011

Rubens, W., *"If you can't beat them, use them"*. (2013) Verkregen van:
<http://www.te-learning.nl/blog/?p=6559>

Kranten

Het Parool, *Altijd Bereikbaar* 29 september 2011

Metro, *Tweestrijd bij Scholen door Sociale Media* 21 februari 2012

NRC Handelsblad, *Voor maatschappijleer kan Twitter heel handig zijn*. 14 september 2011

Overige websites

Redactie Kennisnet, *Mobiele telefoon, toegevoegde waarde of afleiding*.
(2011) Verkregen van: www.kennisnet.nl/themas/laptops-tablets/mobiele-telefoons-in-de-klas-toegevoegde-waarde-of-afleiding

www.nomc.nl over smartphones op school